

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTĂ TEATRALĂ ȘI
CINEMATOGRAFICĂ „I.L.CARAGIALE” BUCUREȘTI – DEPARTAMENTUL
DE STUDII DOCTORALE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

ANTROPOLOGIA PERSONAJELOR FANTASTICE DIN BASMUL CULT
ROMÂNESC ȘI VEROSIMILITATEA MONTĂRII LOR SCENICE

Conducător științific,
Prof.univ.dr. CORNELIU DUMITRIU

Doctorand,
MIHAELA-CLAUDIA BREBINARU (GHEORGHE)

2022

Sumar

Introducere	4
Capitolul 1. Dicționarele frecvențelor din basmele cercetate	12
1.1. Personajele determinate din basmul cult românesc	13
1.2. Câmpurile tematice ale numelor proprii și semnificația frecvențelor care le definesc	16
1.2.1. Câmpul tematic 1: Personajele care redau conceptul de fantastic	17
1.2.2. Existențele realiste din basmul cult	21
1.2.3. Personaje metaforice implicate în intriga basmului	24
1.2.4. Caractere construite pe elemente creștine	26
1.2.5. Formele fantastice ale maleficului feminin	28
1.2.6. Întruchipări ale idealului feminin sub nume proprii	29
1.3. Personajele nedeterminate din basmul cult românesc	31
1.3.1. Universul fantastic animalier	37
1.3.2. Existențe umane conturate prin meserii	40
1.3.3. Caractere stereotipizate prin naționalitate, etnie sau prin atribute fizice	43
1.3.4. Întruchipări fantastice specifice basmului românesc	44
1.3.5. Simbolurile de autoritate ce guvernează lumea oamenilor	47
1.3.6. Universul domestic implicat în acțiuni fantastice	49
Capitolul 2. Antropologia și semnificațiile acesteia în basmul cult românesc	53
2.1. Caracteristicile antropologiei și viziunea basmului cult	56
2.2. Observarea personajelor, perceperea și abordarea vieții reale prin propria sensibilitate a acestora	67
2.3. Cunoașterea interiorului privind exteriorul personajului	71
2.3.1. Moralitatea lui Făt-Frumos	75
2.3.2. Natura antagonistă și caracterul răului, văzute din perspectivă pragmatică	78
2.3.3. Caracterul și temperamentul personajelor de basm	86
2.3.4. Temperamentele personajelor din basm	88

Capitolul 3. Ghiduri teoretice regizorale pentru personajele basmului cult românesc	93
3.1. Caracterele fantastice, specifice basmului cult românesc	100
3.1.1. Zmeul / Zmeii	100
3.1.2. Zâna / Zânele	106
3.1.3. Balaurul	114
3.1.4. Dracul / Dracii	119
3.1.5. Mama / Muma Zmeilor	125
3.1.6. Idei generale de construcție regizorală a personajelor fantastice	131
3.2. Ghiduri regizorale ale universului fantastic animalier	134
3.2.1. Calul	135
3.2.2. Animalele fantastice episodice	143
3.2.3. Idei generale de construcție regizorală a personajelor-animale	147
3.3. Ghiduri regizorale ale universului domestic uman implicat în acțiunile miraculoase	153
3.3.1. Babele sau Bătrânele	155
3.3.2. Fetele și prințesele	164
3.3.3. Băiatul, Voinicul și Făt-Frumos	169
3.4. Ghiduri regizorale ale caracterelor stereotipizate prin naționalitate, etnie sau atribute fizice	174
3.5. Ghiduri regizorale ale simbolurilor de autoritate ce guvernează lumea oamenilor	179
3.5.1. Împărații	179
3.6. Ghiduri comportamentale ale caracterelor de inspirație religioasă	190
Înțelegeri și perspective	197
Anexe	205
Bibliografie	212

Cuvinte cheie: *basmul cult românesc, antropologie empirică, personajele fantastice, arhetip, Făt-Frumos, paradigma răului, personajul moral al basmului, principiile kantiene, inconștientul colectiv, ghiduri regizorale, teatru de animație, povestea de fundal a personajelor, evoluția de la text la scenă*

Rezumat

În repertoriul actual al teatrelor pentru copii, spectacolele inspirate din basme acoperă o pondere importantă, fiind considerate un instrument decisiv de educare prin caracterul lor profund moralizator. Această cercetare doctorală își propune să identifice un Dicționar rezultat din circulația personajelor reprezentative ale basmului cult românesc și abordarea unor perspective regizorale în construcția acestora, pornind de la o interpretare antropologică empirică a ființei umane. Astfel, analiza se raportează la informațiile subtile pe care basmul le aduce în privința comportamentelor și acțiunilor pe care personajele de basm le săvârșesc.

Doresc să subliniez că scopul acestei cercetări doctorale este de a identifica coordonatele antropologice ale personajelor din basmul cult românesc cu sensul aristotelian, de „reprezentare”, în sensul de existență superioară a modelului pe care l-a creat. Scopul demersului critic este de a înțelege cum se îmbogățește un rol literar dintr-un basm cult și care sunt caracteristicile antropologice empirice care ghidează planul interpretării scenice.

Drumul propus spre acest obiectiv trece prin trei etape — prima etapă este stabilirea unui eșantion de analiză de personaje selectate dintr-un număr reprezentativ de basme românești, aparținând unor autori reprezentativi precum Petre Ispirescu, Ioan Slavici, Ion Creangă și Mihai Eminescu prin capitolul 1 „Dicționarele frecvențelor din basmele cercetate”. Cercetarea doctorală ia în considerare înțelegerile la care au ajuns cercetătorii preocupați de analiza basmului din perspective variate: stilistic, estetic, structural, dar și conceptual.

Motivul pentru care am ales basmul cult este că acesta preia structura schematizată a basmului popular, acțiunile devenind mai ample, iar personajele mai complexe, în conformitate cu viziunea creatorului asupra lumii și a stilului caracteristic al acestuia de a relata faptele acestora.

Referindu-se la statutul numelor proprii din operele literare, Garabet Ibrăileanu afirma: "Niciun creator adevărat nu-și poate gândi opera dacă nu știe numele ființelor pe care le creează"¹, subliniind importanța lor într-o creație fie epică, fie dramatică, prin efectele directe pe care le vor avea în definirea caracterelor și receptarea acestora.

Analiza numelui unui personaj poate descoperi descendența acestuia din mentalul colectiv, din mitologie sau dintr-o cultură diferită. Unele nume sunt porecle sau supranume, formate prin derivare sau compunere. În urma cercetării celor 59 de basme, s-a evidențiat un fond comun al personajelor prin prisma caracterelor, a temperamentelor și a personalităților.

Încă de la început s-a impus necesitatea de a grupa aceste personaje în două categorii, pentru a putea formula concluzii în ceea ce privește repetitivitatea unui anume personaj. Numele, înfățișările acestora, sferile de apartenență, intențiile, dialogurile, precum și acțiunile pe care le săvârșesc devin subiectele acestei analize. În acest sens, a fost construit un Dicționar, realizat din cercetarea celor 59 de basme ale lui Ispirescu, Mihai Eminescu, Ioan Slavici și Ion Creangă, grupate pe structura a două categorii: personaje determinate (cu funcții individualizate printr-un nume) și nedeterminate, cu funcții ce reprezintă o categorie sau o tipologie universală. În vederea înțelegerii unor semnificații, personajele Determinate și Nedeterminate au fost reunite după înțelesurile lor în câmpuri tematice care definesc un criteriu esențial căruia îi aparțin, iar în interiorul acestor câmpuri s-a procedat la o ierarhizare a lor după indicele de frecvență. În acest fel au fost definite șase câmpuri tematice pentru personajele determinate și alte șase pentru cele nedeterminate.

Frecvențele unui personaj sunt importante, deoarece atestă importanța acestuia și pot oferi informații suplimentare în ceea ce privește caracteristicile esențiale care alcătuiesc fondul acestuia. Aparent, Zmeul este același în toate basmele, dar numai în anumite basme putem găsi indicii referitoare la comportamentele sale sau date despre familia acestuia.

Scopul construcției acestor dicționare este de a depista similitudini în faptele și caracteristicile personajelor, care permit o analiză mai aprofundată, datorită repetitivității lor în mai multe basme.

Din totalul personajelor basmelor culte, cele nedeterminate ocupă o pondere de trei ori mai mare. În general, personajele rămân nenumite — atunci când funcția unui personaj este mai importantă decât numele său. Ele sunt definite de funcția lor și, prin urmare, numele lor nu sunt necesare. Așadar, dacă acestea nu au un nume propriu, ele se comportă ca un simbol

¹ Garabet Ibrăileanu, "Numele proprii în opera comică a lui Caragiale", în *Studii literare*, Iași, 1986, p. 72.

al funcției pe care o îndeplinesc prin: definirea unei meserii, apartenența la un mediu predominant de acțiune sau la o titulatură mitologică. Codificarea numelui ca simbol al funcției se impune ca o necesitate pentru a sublinia o serie de valori și atribute morale pe care aceste personaje nedeterminate le conțin, redând o denumire sugestivă a categoriei din care fac parte.

Numărul total al personajelor nedeterminate din acest eșantion este de 416, iar după analiza frecvenței, numărul celor care vor fi integrate în câmpuri tematice este de 159

La o primă analiză a acestor denumiri, reiese că fiecărei ființe îi corespunde o serie de însușiri atât comportamentale, cât și anatomice, care dezvăluie trăsăturile de caracter ale acestora.

Capitolul 2, intitulat „Antropologia și semnificațiile acesteia în basmul cult românesc” reprezintă o introducere în antropologia din perspectivă pragmatică, aplicată pe comportamentele, trăirilor și simțirilor personajelor de basm.

Cercetarea antropologică în analiza basmului fantastic cult românesc are scopul de a interpreta această lume (alcătuită din personaje Determinate și Nedeterminate) ca pe o existență în care personajele aparțin unei comunități reale, în care omul are rolul său dominant, iar închipuirile misterioase și animalele ce intervin în viața colectivității umane au uneori efecte pozitive, iar alteori negative.

„Antropologia văzută din perspectivă pragmatică” — conceptul care stă la baza acestei analize — se bazează pe lucrarea kantiană cu același titlu, cu mai multe variante și gradul cel mai ridicat de interdisciplinaritate și accesibilitate.

În spatele fantasticului care domină acțiunea, personajele sunt cu totul libere să înfăptuiască ceea ce cred ele că este moral și necesar, iar alegerile pe care le fac ele din acest imens teritoriu de libertate pe care și-l asumă le definesc, le clasifică și le transformă în eroi sau anti-eroi.

Antropologia semnifică opusul teoriei, iar în basm ea vizează ființele care populează lumea misterioasă a acestei creații. Înțelegând ființele umane din basme în profunzime, vom interpreta acțiunile și vorbele acestora cu scopul de a desluși sensurile și semnificațiile faptelor lor miraculoase din basme.

Antropologia se regăsește în povestirile populare care, prin subiectele lor, analizează conținuturile naturii umane, comparabile în toate culturile europene. Basmul se distinge de

folclor și de mit, ultimul reprezentând manifestarea activă și vie a unui popor, definită și prin ritualuri și credințe, în vreme ce folclorul este o formă de rețetă tradițională. Basmul poate fi explicat ca o clasă de răspunsuri învățate tradițional, care formează un anumit tip de comportament. Din interiorul acestuia, cititorul parcurge procesul psihologic de învățare pentru a dobândi răspunsuri ale comportamentului, un proces ce are loc în condiții determinate de factori sociali și culturali.

Comportamentul folcloric se distinge de cel non-tradițional și non-folcloric, iar răspunsurile folclorice se disting de alte clase de răspunsuri, precum cele dominate de caracteristicile științei și tehnologiei moderne. Antropologii culturali se preocupă de răspunsurile folclorice, de factorii sociali și culturali relevanți pentru a înțelege basmele, credințele, cântecele, proverbele sau dansurile ritualice.

Pentru Platon și Aristotel, un personaj reprezintă rezultatul unui proces de obiectivare a creatorului, care, cu propria sa independență și logică internă, își guvernează manifestările. Justificarea logică și psihologică a personajului este guvernată însă de reacția colectivă. Cu o înfățișare mai idealizată, personajul își dobândește dreptul la o viață obiectivă în forma eroului, care, inițial era rezultatul transpunerii unor valori morale ale ființei omenești.

Termenul de conștiința colectivă se referă la concept sociologic fundamental care se definește ca un set de convingeri, idei, atitudini și cunoștințe comune ale unui grup social sau ale unei societăți. Aceasta informează despre sentimentul de apartenență și identitate, dar și despre comportamente. Născută la rândul ei din conștiința de sine, aceasta devine un cod universal atunci când un set de valori morale, idei și concepte se regăsesc în mai mulți indivizi.

Dovada că basmele sunt cele mai „directe expresii ale inconștientului colectiv și reprezintă arhetipurile într-o formă simplă și concisă”² reprezintă cheia de înțelegere a proceselor care se petrec în construirea unui personaj. Aceasta reprezintă cea mai bună explicație a arhetipului, deoarece în înțelesul basmului, arhetipul se exprimă în totalitatea motivelor sale, conectat însă la firul unei povești.

² Carl Gustav Jung, Opere complete. Vol. 9/1: Arhetipurile și inconștientul colectiv, Editura Trei, București, 2003, p. 268

Jung³ răspunde la întrebarea dacă în domeniul psihologiei empirice există reflectări personificate și concluzionează că aceste experiențe formează observații psihopatologice, iar PERSONAJUL oricărei opere exprimă o redare a personalității eului și a trăsăturilor sale de caracter, bune sau rele.

La o simplă analiză a limbajului folosit în prelucrarea basmelor, se poate descoperi că Mihai Eminescu sau Ion Creangă au re-lucrat poveștile lor cu propriile convingeri prin credințe dominate de factorii lor inconștienți, preluând din mediul înconjurător specificitatea unei comunități din care fiecare făcea parte. Graiul eroilor lui Creangă este humuleștean, iar contrastul dintre starea socială și vorbire este vizibil prin limbajul pitoresc al acestor personaje. Povestitorul nu-și închipuie o lume mai complicată decât cea din Humulești, pe care o prezintă într-un mod original, invocând în descrierile sale și supranaturalul.

Antieroiul lui Creangă exprimă de fapt temerile humuleștenilor — forțele răului care țin de religiozitatea colectivă, fiind considerate reprezentanții Iadului. Folosind în creația sa artistică elemente de limbă vorbită, Creangă conferă stilului său un caracter de „oralitate”.

Atât personajele determinate, cât și cele nedeterminate din lumea basmului reprezintă entități universale subordonate culturii în care acestea au luat naștere, însă cele determinate traduc prin numele lor codificări de comportamente care conduc către o psihanaliză mai detaliată.

Personajul din basmul fantastic gândește și acționează prin intermediul conștiinței colective din care a luat naștere, indiferent de rolul său în basm și de structura caracterului. Orice personaj este atins de influența mediului în care s-a format.

Dacă o antropologie pragmatică nu privește spre personajul de basm, ci spre ființa umană, aceasta nu poate fi privită decât prin prisma faptelor și comportamentelor pe care le afișează în basm. O conștiință de sine a unui personaj este reflectată doar de conștiința colectivă și nu de existența propriu-zisă a acestuia. Personajele de basm pot fi judecate ca fiind „psihologic” adevărate. Chiar dacă supranaturalul sau exagerările lor pot înșela cititorul, există întotdeauna o teorie psihologică mai accentuată sau mai slabă, care pare să se potrivească unei persoane sau unei situații reale.

³ Idem, p.269

În „Critica Rațiunii Pure”, Kant arată cum prima utilizare a rațiunii a trezit în umanitate înclinația către tendințele rele și egoiste ale ființei umane. Faptul că dorințele acestuia pot fi manipulate a determinat societatea să acționeze în scopuri egoiste: să provoace altora nedreptate și să o folosească pentru a-și satisface propriile dorințe.

Descrierea antropologică a lui Kant *despre egoistul moral*, aplicată unui personaj de basm ca născut din rațiune umană, conduce la ideea că și acesta este capabil să acționeze doar în conformitate cu imperativul tehnico-ipotetic și *nu vede niciun folos în nimic* (în afară de ceea ce este util doar pentru sine). Imperativul pragmatic-ipotetic *pune supremul temei al voinței sale pentru propria sa fericire*, dar nu în conformitate cu imperativul categoric.

Văzut drept expresia *egoistului moral*⁴, personajul din basm înțelege că trebuie să își satisfacă scopurile proprii și este capabil din această perspectivă să-și urmărească obiectivele sale de fericire. În acest fel, personajul egoist nu consideră fericirea altora ceva care merită luată în considerație.

Personajul din basmul fantastic gândește și acționează prin intermediul conștiinței colective din care a luat naștere, indiferent de rolul său în basm și de structura caracterului. Orice personaj este atins de influența mediului în care s-a format.

M-am axat și pe alte lucrări influente ale lui Kant – Imperativul Categoric – pentru a înțelege cum funcționează personajul moral al basmului — atât prin prisma principiilor kantiene dar și principiile inconștientului colectiv. O bună parte din analiză s-a axat pe arhetipul Făt frumos, deoarece redă valori preluate de generații întregi într-un scop educativ și am analizat dacă o antropologie pragmatică îl situează pe același plan înalt pe care el îl ocupă în simbolistică.

Aplicarea teoriilor etice, spre exemplu, la personajul central — Făt-Frumos în căutarea sinelui — ne permite să folosim o abordare metodologică în gândirea permisibilității morale a omorurilor pe care acesta le săvârșește în acțiunile sale fantastice. Deși Kant nu abordează într-un mod particular basmul sau personajele sale, se pot aplica și la aceste situații constatările sale.

Raportul dintre bine și rău este foarte bine trasat într-un basm, transformând al doilea concept într-o temă importantă în percepția inconștientului colectiv și transmițând semnale

⁴ Kant, *ibidem*, p. 34.

clare despre norme morale și comportamentale. Forma extremă în care este transpus în basm este pur simbolică, îmbrățișând deseori doctrina religioasă creată în jurul răului, însă din perspectivă antropologică e a doua cea mai importantă temă din basm și conține indicii despre natura și caracterul uman.

În concepția cititorului, Răul îmbracă în basm haina Antagonistului și este oponentul ce lucrează contra protagonistului, creând conflictul. Un antagonist este diferit de un antierou, care este un protagonist lipsit de calitățile eroice tradiționale. Antagonistul poate fi un personaj sau un grup de personaje care trebuie să intervină în sprijinul protagonistului pentru a-și urmări obiectivele. În basmele convenționale, antagonistul este sinonim cu RĂUL, în vreme ce protagonistul reprezintă BINELE și pe cei care poartă o luptă ce pare a fi simbolul predispozițiilor comportamentale ale umanității.

Într-un mod universal și în unanimitate, inconștientul colectiv percepe Antagoniștii din basm ca fiind răi deoarece natura și caracterul acestora sunt rele, fără a căuta însă o explicație.

În analiza antagoniștilor, intențiile sunt deosebit de importante, pentru că de cele mai multe ori rezultatul este în interesul *binelui* din basm și, în acest fel, comportamentul reiese din intenții. Morala unei acțiuni constă în intenția din spatele acesteia, nu în rezultatul ei. Putem să judecăm caracterul unor personaje doar după cât de mult încearcă să facă o acțiune, nu dacă eșuează sau nu din cauza unor circumstanțe pe care nu le pot controla.

În studiile de cercetare a *răului*, acesta este atribuit în mod adecvat doar agenților morali, deoarece conceptul îngust al răului implică o condamnare morală. De exemplu, dacă doar ființele umane sunt agenți morali, atunci numai acestea pot efectua acțiuni rele, însă această teorie se poate extinde asupra personajului din basm prin principiul transferului de trăsături umane. Principalele probleme discutate de filosofi pe tema răului au fost: dacă ar trebui să folosim termenul de *rău* în discursul și gândirea noastră morală sau dacă acesta este un concept depășit, care ar trebui abandonat.

Consider că acest capitol de analiză este relevant în vederea portretizării scenice a personajelor prin descoperirea unor noi direcții relevante dar și educative pentru tinerii spectatori, deoarece atât literatura cât și teatrul, ajută un copil să înțeleagă ce înseamnă să fii adult și să înțeleagă lumea din jurul lor. Basmul oferă numeroase informații importante în formarea caracterului lor. Deși există câteva teme în basme care sunt nerealiste sau violente,

efectul general este pozitiv și oferă elemente fundamentale pentru dezvoltarea copiilor. Bazate pe interpretarea lui Jung, basmele pot ajuta copiii cum să facă față conflictelor umane sau cum să își înțeleagă dorințele și relațiile într-un mod sănătos;

Teoria analizei și portretizării caracteristicilor antropologice ale cunoașterii umane în literatură poate fi privită ca un criteriu corect al condițiilor din viața reală, dar datorită implicării supranaturalului și a personajelor terimorfe, basmul poate apărea ca un lucru dificil de analizat din perspectiva caracterului și al temperamentelor pentru că se poate considera că nu poate să prezinte umanitatea și relațiile sale într-o manieră veridică. Însă o analiză mai detaliată demonstrează că și ființele neomenești au psihologia lor socială și sunt măști pentru diverse tipuri de temperamente ale indivizilor existenți.

Modalitatea de a investiga astfel personajele reprezintă totuși o provocare, pentru că doar fiind conștient de indicii subtile (cum ar fi modificările dispoziției și reacțiile unui personaj), basmul oferă o perspectivă asupra personalității personajului. Însă înțelegerea acestor coduri comportamentale, poate conduce la detaliile unei antropologii empirice.

Al treilea obiectiv al cercetării a fost investigarea structurii interioare a unui personaj, intuind motivațiile din spatele acțiunii, cu scopul de a fi redat scenic. Pentru ca spectacolul să exprime o evoluție scenică, protagonistul trebuie să demonstreze o creștere a calităților morale și etice, cum ar fi integritatea, onestitatea sau curajul și să aibă un fundal bine dezvoltat.

Capitolul 3 și anume „Ghiduri teoretice regizorale pentru personajele basmului cult românesc” reprezintă analiza din perspectivă antropologică aplicată personajelor din basm cu scopul de a elabora recomandări de studiu regizoral asupra personajului.

Personajele basmului cult, pe lângă încărcătura simbolică și culturală pe care o afișează, sunt purtătoarele unor emoții pe care le transmit cititorilor. În ultimii ani, numeroase studii de pedagogie s-au concentrat pe literatura care ar putea să impactiveze cu dezvoltarea armonioasă a unui copil și astfel s-a ridicat de mai multe ori problema basmelor și a modalității în care acestea ar trebui să fie preluate scenic.

Abordarea regizorală a unui basm cult, într-un spectacol de animație, poate fi motivantă prin expunerea fantasticului la cote înalte și prin complexitatea caracterelor văzute atât din punct de vedere plastic, cât și comportamental. Un astfel de spectacol dispune de mijloacele necesare pentru a aborda supranaturalul și a construi caractere himerice, fără limitări, cu un conținut ce poate fi identificat în antropologia comportamentală.

În realizarea scenică a unui basm, regizorii spectacolelor de animație sunt de părere că păpușa este superioară costumului, deoarece caracterele pot fi construite fără limitări în privința trăsăturilor fizice sau a mobilității acestora, existând însă o constrângere în privința expresiei faciale.

Acest capitol poate reprezenta un ghid pentru construcția personajelor basmului cult românesc cuprinse în Dicționarele întocmite, cu material util care să ofere idei și sugestii asupra procesului regizoral prin abordări diverse. Este o încercare de cercetare diferită, dedicată regiei de teatru, deoarece se concentrează în principal pe studiul interior al caracterelor fantastice, incluzând în acest sens și observații antropologice empirice.

Din această perspectivă, consider importante ideile regizorale ce au fost expuse în acest capitol, din perspectiva înțelegerii aprofundate a personajului din spectacolele teatrului de animație.

Totodată, reprezintă un punct de cercetare pentru a înțelege complexitatea muncii regizorului, responsabilitățile pe care le are față de *producția scenică*, de actorii cu care lucrează, dar și de relația cu personalul auxiliar implicat într-o montare scenică.

O poveste de fundal reprezintă un eveniment care s-a întâmplat în viața unui personaj, înainte de începerea primei apariții în scenă — o poveste imaginată pe baza acțiunii prezente, pe care niciun actor nu ar trebui să o neglijeze atunci când intră în scenă. Orice personaj al piesei trebuie să vină dintr-un loc și dintr-un eveniment (mare sau mic) care tocmai s-a întâmplat.

Pentru a descoperi *bătăile inimii* unui personaj, regizorul încearcă să înțeleagă *sublumea* acestuia, adică povestea din spatele caracterului, trăsăturile interne și externe, emoțiile, punctele tari și slabe în relațiile lor cu ceilalți participanți la acțiune.

Personajul final esențializează toate aceste informații acumulate de către regizor și transmise interpretului, care va trebui să valorifice și caracteristicile plastice privind detaliile fizice, dar și comportamentale ale personajului scenic. Este important ca umbrele de negativitate sau moralitate pe care regizorul le atribuie caracterului aflat în lucru să fie în concordanță cu nivelul de înțelegere a publicului, deoarece în spectacolele de animație, publicul este în principal alcătuit din copii. În acest context, acțiunile îngrozitoare care produc frica trebuie excluse, regizorul urmând să stabilească cum se poate traduce mai bine basmul în spectacol, fără a apela la scene șocante, dar menționând *ADN-ul* scenariului.

Un personaj însumează o multitudine de trăsături individuale ale oamenilor din clasa socială din care provine, un motiv pentru care actorii trebuie să-și analizeze temeinic personajele pe care le interpretează și să acceseze aceleași informații cu cele ale regizorului, pentru a colabora apoi cu acesta într-o viziune comună. Actorul trebuie să înțeleagă nuanțele, circumstanțele și faptele decisive din biografia personajului său.

Se poate constata că basmele analizate prezintă motive, elemente și personaje comune prin funcțiile stabilite de Propp, dar și variante mai complexe care descriu anumite comportamente sau stări, prin episoadele mai bine articulate epic.

Pentru a crea un personaj bine dezvoltat, cercetarea trebuie să ilustreze sociologia, psihologia și fizionomia personajului. Deoarece un spectacol este o experiență vizuală, sociologia și psihologia, împreună cu fizionomia, sunt subtil portretizate vizual prin mișcările fizice și dialogul pe care personajul îl afișează în orice situație particulară. Acțiunile și dialogul personajului se schimbă față de expunere și conflict pe măsură ce acesta trece prin acțiunea în ascensiune și descreștere a spectacolului.

Am condus analiza pe aceste puncte care formează fundalul unui personaj, deoarece acestea determină modul în care acesta va acționa pe parcursul desfășurării spectacolului. Chiar dacă unele dintre trăsăturile psihologice nu sunt afișate încă de la începutul spectacolului, acestea sunt scoase la iveală de conflictul și de situațiile care apar în timpul acțiunii scenice.

Cercetarea dezvăluie personaje portretizate doar prin puncte sociologice cum ar fi clasa economică, ocupația, rasa sau naționalitatea și se poate constata că în analiza unui personaj, sociologia poate să nu joace un rol la fel de important în portretizarea personajului ca psihologia personajului. Însă atunci când avem de-a face cu un personaj, izolat, care trăiește departe de comunitate, sociologia poate juca un rol mai important în spectacol contribuind puternic la motivațiile sale.

Acestă lucrare se adresează actorului teatrului de animație ca interpret și exemplifică tehnicile de studiu care pot contribui la dezvoltarea abilităților acestuia. Intenția acestui capitol nu este să compare modul în care actorii teatrului dramatic și cei ai teatrului de animație abordează un spectacol, ci mai degrabă o reflecție asupra efortului de a descoperi cu adevărat un personaj și repricelează o tehnică comună pentru ambele tipuri de actori până la intervenția în procesul de creație a obiectului animat.

Termenul de actor-mânuitor reprezintă că munca acestuia implică în primul rând abilități de actorie deoarece acesta este un actor cu o abilitate suplimentară - abilitatea de a trimite energie și iluzia vieții într-o bucată de lemn sau de burete. Actorul teatrului de animație colaborează cu regizorul, se supune indicațiilor regizorale și e important să aibă abilități de actorie, o voce flexibilă capabilă să producă o gamă largă de personaje, un dar pentru improvizație și capacitatea de a aduce viață unui obiect neînsuflețit.

Lipsa documentației pe acest subiect m-a determinat să experimentez și să dezvolt diverse idei și abordări ale personajelor fantastice pe scenă- cu păpuși, marionete sau costume.

Au existat multe întrebări de-a lungul timpului în instituțiile de specialitate referitoare la ce fel de tehnici de actorie ar putea fi aplicate și mânuitorilor, iar răspunsul ar trebui să fie: toate, deoarece o interpretare verosimilă presupune aceeași asimilare de informații în ambele cazuri. Ca actorul-mânuitor să poată transmite prin obiectul animat trăiri, simțiri și comportamente, în primul rând trebuie să și le însușească el.

Există o mulțime de personaje în basme care fac și spun lucruri pe care mulți oameni le-ar putea considera condamnabile sau incorecte. De asemenea, există și personaje care ofensează doar prin denumirea lor, anumite categorii de oameni. Chiar și portretizarea scenică a unui personaj de inspirație religioasă ar putea fi supus unui val de critici.

Termenul de corectitudine politică a apărut în România ca urmare a conectării sale la mediul european și global și se referă la o grijă pentru forma exprimării și privește îndeosebi către egalitatea socială și combaterea discriminării. Datorită preocupării active a societății față de corectitudinea politică s-a ridicat în mai multe țări, problema rescrierii unor basme deoarece acestea „nu se potrivesc” cu opiniile moderne cu privire la gen, rasă, abuz sexual, abuz în familie etc.

În prezent, regizorii, în special cei care se adresează copiilor, manifestă o înclinație mai mare către a-și adapta creațiile conform acestui concept. După această analiză, s-ar putea pune problema că multe personaje ale basmului nu au ce căuta pe scenă, însă există și foarte multe voci care susțin că de fapt, corectitudinea politică nu are ce căuta în teatru deoarece reprezintă o formă de cenzură.

Consider că modul în care un dramaturg adaptează un basm și felul în care un regizor îl preia în spațiul scenic, rămâne la latitudinea acestora. Însă un lucru rămâne cert, caracterul literar al basmului are o valoare inestimabilă și intangibilă și este o parte semnificativă a culturii românești și conservarea acestora este importantă pentru că reprezintă moștenirea

culturală. Acestea sunt mărturii care descriu mentalitatea și credințele unei națiuni atunci când structura lor socială și tipul de guvernare erau diferite. De asemenea, le arată oamenilor de unde vin, nu pentru a le împiedica progresul, ci pentru a învăța din trecut.

Basmele plantează o sămânță influentă în mințile copiilor și pe măsură ce copiii cresc, aceste concepte subtile se transformă în perspectiva lor asupra realității, de aceea consider că este importantă o astfel de analiză.

Reacțiile oamenilor la temele și personajele basmelor pot varia, însă acestea oferă înțelepciunea de a înțelege aceste momente, din diferite puncte de vedere. Universalitatea basmului arată că problemele și victoriile au loc în fiecare cultură și în diferite perioade ale istoriei. Suntem unici ca indivizi, dar toți suntem conectați prin aceste adevăruri morale pentru că basmele în esența lor demonstrează că indiferent cât de mult s-au schimbat limbajul, tehnologia și obiceiurile în ultimele sute de ani, natura umană este în mare parte netulburată.

Atât basmele cât și direcțiile regizorale ale spectacolelor de animație, reprezintă procese continue de creație, de descoperiri, cu relevanță în societatea românească și că munca actorului-mânuitor este un subiect de cercetare în continua evoluție.

Bibliografie

1. Barre, Toelken, *The dynamics of folklore* (Dinamica folclorului), Utah State University Press, 1996.
2. Bettelheim, Bruno, *Psihanaliza Basmelor*, Editura Univers, București, 2017.
3. Black, Sharon și Wilcox, Brad, *Sense and Serendipity: Some Ways Fiction Writers Choose Character Names* (Simțul și Neașteptatul: căile prin care autorii aleg numele personajelor), *A Journal of Onomastics*, 2011.
4. Cantemir, Dimitrie, *Sistemul sau Întocmirea religiei mahomedane*, traducere de Virgil Căndea, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
5. Card, Claudia, *Atrocity Paradigm: A Theory of Evil* (Paradigma Atrocității: Teoria răului), Oxford Scholarship Online: November, 2002
6. Călinescu, George, *Estetica basmului*, E. P. L., București, 1965.
7. Daston, Lorraine și Vidal, Fernando, *The Moral Authority of Nature* (Autoritatea Morală a Naturii), University of Chicago Press; 2003.
8. Durkheim, Émile *The Elementary Forms of Religious Life* (Formele elementare ale vieții religioase), Oxford University Press, 2008.
9. Eliade, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București, 1992.
10. Forest, Jim, *Sfântul Gheorghe și balaurul*, în traducere de Dragoș Dâscă, cu ilustrații de Vladislav Andrejev, Editura Doxologia, Iași, 2020.
11. Fornalczyk, Anna Danuta, *Translating anthroponyms as exemplified by selected works of English children's literature in their Polish version* (Traducerea antroponimelor așa cum sunt exemplificate în literatura engleză din versiunile poloneze), Editura Lodz-Warszawa, 2010
12. Fornalczyk, Anna Danuta and Biela-Wolońciej, Aleksandra, "Good names and bad names: the axiological aspect of literary proper names – a cognitive approach in Name

and Naming: synchronic and diachronic perspectives (Numele bune și rele: aspectul axiologic al numelor-o abordare cognitive în Nume și Denumire: perspectivele sincronice și diacronice), Eds. O. Felecan, 2012.

13. Freud, Sigmund, *Interpretarea viselor*, Editura Trei, București, 2010.
14. David Garrard și Eve McNaughton, *Forgiveness (The Art of living) / Iertarea (Arta de a trăi)*, Ed. Routledge, 2012.
15. Georgescu, Nicolae, *Eminescu și editorii săi*, vol. I și II, Editura Floare albastră, București, 2000.
16. Gold, Sharon Anderson și Muchnik, Pablo, *Kants Anatomy of Evil* (Kant, Anatomia Răului), Cambridge University Press, 2010.
17. Hașdeu, Bogdan Petriceicu, *Studii de Folclor*, Studii de folclor, Colecția "Restituiri", Volumul 53, Editura Dacia, Cluj, 1979.
18. Hașdeu, Bogdan Petriceicu, *Etymologicum magnum Romaniae*, Tomul 1, București, Editura Socecu, 1886.
19. Hunter, Lew, *Screenwriting 434: The Industry's Top Teacher Reveals the Secrets of the Successful Screenplay Paperback*, Berkley - Us; Revised ed. Edition, aug. 2004.
20. Ibrăileanu, Garabet, *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, în „Studii literare”, Iași, 1986.
21. Jung, Carl, *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, în *Opere Complete*, Editura Trei, București, 1995.
22. Jung, Carl Gustav, *Tipuri psihologice*, în *Opere complete*, Vol. 6, Editura Trei, București, 2004.
23. Kant, Immanuel, *Antropologia din perspectivă pragmatică*, Editura Antet, București, 2013.
24. Kant, Immanuel, *Critica Rațiunii Pure*, Editura Paideia, București, 2015.
25. Kant, *Conjectural beginning of human history* (Presupusul început al istoriei omenirii), Cambridge University Press, 2007.

26. Kant, Immanuel, *Religion within the Boundaries of Mere Reason/Religia în limitele rațiunii pure*, Editată de Allen W. Wood și George di Giovanni, Ed. Cambridge University Press. 1998
27. Kant, Immanuel, *Critica Rațiunii Practice*, traducere de Traian Brăileanu ,Editura Paideia, 2020
28. Kernbach, Victor, *Universul mitic al românilor*, Editura Științifică, București, 1994.
29. Kun, N.A, *Legendele și miturile Greciei Antice*, Editura Lider, București, 2003.
30. Lovejoy, Arthur O., *Marele lanț al ființei*, Editura Humanitas, București, 1997.
31. Lord Acton (John Emerich Edward Dalberg), *Letter to Archbishop Mandell Creighton*, 1887.
32. Mihail Kogălniceanu, *Scrieri alese*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
33. Kostyukhin E.A., *Tipuri și forme ale epicului animal*, Editura Moscova, 1987.
34. Lăzărescu, George, *Dicționar de mitologie*. Dicționarele Editurii Ion Creangă, București, 1979.
35. Mill, John Stuart, *Utilitarianism*, Editura Dover Publications, 2007.
36. Stanley Miligram, *Obedience to Authority: An Experimental View*, Editura Harper Perennial, 2009.
37. Morgan, Lewis Henry, *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family* , University of Nebraska Press, May 1, 1997.
38. Nietzsche, Friedrich, *Dincolo de bine și de rău*, Editura Humanitas, București, 2015.
39. Nietzsche, Friedrich, *Despre genealogia moralei: o polemică*, Editura Contemporanul, București, 2020.
40. Nișcov, Viorica, *A fost de unde n-a fost (Basmul popular românesc)*, Editura Humanitas, București, 1996.
41. Paliga, Sorin, S. Teodor, Eugen, *Lingvistica și Arheologia slavilor timpurii, O altă vedere de la Dunărea de Jos*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009.

42. Cristian Pepino, *Regia spectacolului de animație*, UNATC Press, București, 2007.
43. Pippidi, D.M., *Aristotel, Poetica*, Editura Academiei RSR, București, 1965, ed. a III-a, Editura IRI, 1998.
44. Platon, *Phaedrus*, tradus de Benjamin Jowett, Editura: Penguin Group, 2005.
45. Platon, *Republica*, traducere de Dumitru Vanghelis, Editura ANTET REVOLUTION, București, 2010.
46. Propp, Vladimir I., *Morfologia basmului*, trad. de R. Nicolau, Editura Univers, București, 1970.
47. Propp, Vladimir I., *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, trad. de R. Nicolau, Editura Univers, București, 1973.
48. Rosetti, Radu, *Amintiri. Ce am auzit de la alții. Din copilăria mea. Din prima tinerețe*, Editura Humanitas, 2013.
49. Royer, Clemence, *Prefață la Charles Darwin, Originea Speciilor*, Editura Herald, 2017.
50. Șăineanu, Lazar, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, Editura Minerva, București 1978.
51. Șăineanu, Lazăr, *Ielele sau Zânele Rele. Studii folclorice*, Editura Saeculum, București, 2021.
52. Stanislavski, Konstantin Sergheevici, *Munca actorului cu sine însuși*, vol. 2, Editura Nemira, București, 2018.
53. Slotkin, Richard, *The continuity of forms: Myth and Genre in Warnet Brothers*, University of California Press, 1990.
54. Tatar, Maria, *Introduction: Tricksters. The Classic Fairy Tales*, Ed. New York: W.W. Norton and Company, 2017.
55. Todorov, Tzventan, *Poetica. Gramatica Decameronului*, Editura Univers, București, 1975.

56. Turner, Kay, "Playing with Fire: *Transgression as Truth in Grimms' 'Frau Trude.'*" *Transgressive Tales: Queering the Grimms*, edited by Kay Turner and Pauline Greenhill. Detroit: Wayne State University Press, 2012.
57. Vasilescu, Mircea, Marian Popescu, ș.a. *Stereotipuri feminine în cultura română*, București, Fundația pentru o societate deschisă, 2015.
58. Vianu, Tudor și Cioculescu, Șerban, *Ion Creangă. Metafora Umorului*, Editura Princeps, Iași, 2011.
59. Vlastos, Gregory, *Socrate. Ironist și filozof moral*, Editura Humanitas, București, 2002.
60. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei R. S. R., București, 1985.
61. Wilson, Edward O, *Sociology: The New Synthesis* (Sociobiologia – O nouă sinteză), Editura Belknap Press, 2000.
62. Zipes, Jack. *The Irresistible Fairy Tales: The Cultural and Social History of a Genre*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012.

Articole:

1. Bernstein, Richard J, *REFLECTIONS ON RADICAL EVIL: Arendt and Kant*, publicat de Penn State University Press, Vol. 85, No. 1/2, 2002.
2. Battaglia F., *Anthropologia transscendentalis. Kant's theory of human nature*, publicat de Stud Hist Philos Sci, Jun-Sep 2012.
3. Cohen, Alix A, *Kant's answer to the question 'what is man?' and its implications for anthropology*, publicat de Stud Hist Philos Sci, dec. 2008.
4. Georges, Robert A. , *The Centrality in Folkloristics of Motif and Tale Type*, Journal of Folklore Research Vol. 34, No. 3, published By: Indiana University Press, p 206.
5. Gurven, Michael, Jonathan Stieglitz, Benjamin Trumble, Aaron D. Blackwell, Bret Beheim, Helen Davis, Paul Hooper, Hillard Kaplan, *The Tsimane Health and Life History*

Project: Integrating anthropology and biomedicine, *Evoluționary Anthropology*, 26(2) p. 54–73, 2017.

6. Ibrăileanu, Garabet, revista *Din Viața românească*, Iași, Nr. 6, iunie 1910, p.42
7. Jeana Jorgensen, *The Most Beautiful of All: A Quantitative Approach to Fairy-Tale Femininity*, *Journal of American Folklore* 132/523, p. 36-60 (2019).
8. Kristen Hawkes, Ken R. Smith, *Evaluating Grandmother Effects*, *Am J Phys Anthropol* , 140(1), pp.173–176, 2010.
9. Rumsey, Jean P. *Agency, human nature and character in Kantian theory*, April 1990, *The Journal of Value Inquiry* volume 24, pages 109–121 (1990).
10. Țene, Al. *Florin Enciclopedistul dr. Augustin Ostace și ataraxia sistemelor filozofice*, *Revista Luceafărul: Anul XIII, Nr.7* , pp.151, Iulie 2021
11. Wolf, A.P, *Maternal sentiments: how strong are they*, *Current Anthropology* Volume 44, Supplement, December 2003 2003 by The Wenner- Gren Foundation for Anthropological Research.

Surse documentare video:

1. Berindei, Liliana, *Spiritele mitologice ale pădurii în imaginarul locuitorilor din Munții Apuseni*, reportaj, 2007.
2. Ziarul Lumina, Reportaj: *Transhumanța în istoria neamului românesc, Din amintirile profesorului Constantin Tomescu*, film documentar, 2012.

Interviuri

Cristian Pepino, *Marile întâlniri*, Interviu realizat de Evelina Păuna, septembrie 2020.

Bibliografia basmelor

1. Creangă, Ion	<i>Povești, povestiri, amintiri</i> , Editura Poseidon, București, 2012
	<i>Povestea lui Harap-Alb</i> , Ilustrator Cristina Radu, Editura Vellant, București, 2011
	<i>Povești</i> , Colecția Opere Nemuritoare, Editura My EBook, 2019
	<i>Cele mai frumoase povești și povestiri</i> , Editura Paralela 45, București, 2015

2. Eminescu, Mihai	<i>Basme</i> , Biblioteca pentru toți, Editura Litera, București, 2013
	<i>Basme</i> , Colecția Lecturi Școlare, Editura Litera, București, 2018
	<i>Făt-Frumos din Lacrimă</i> , Editura Unicart, București, 2011
	<i>Călin nebunul</i> , Editura Tineretului, Colecția Prima mea bibliotecă, 1968
	<i>Basme</i> , Editura Corint, București, 2002

3. Ispirescu, Petre	<i>Basme</i> , Editura Ion Creangă, București, 1986
	<i>Basmele de aur ale romanilor</i> , Editura Laurent, București, 2019
	<i>Basmele romanilor</i> , Editura Polirom, Iași, Colecția: Horscollection, 2012
	<i>Legende sau Basmele românilor</i> , Editura Minerva, București, 1989
	<i>Basme</i> , Editura Tineretului, București, 1973
	<i>Basme</i> , Editura Herra, Pitești, 2002

4. Slavici, Ioan,	<i>Basme: Budulea Taichii</i> , editura ASTRO, București, 2016
	<i>Zâna Zorilor</i> , Ilustrator Dana Popescu, Editura Roxel Cart, București, 2011
	<i>Basme</i> , Editura TEDIT FZH, București, 200
	<i>Basme</i> , Editura Herra, Pitești, 2012